

թէ իր պատմածները սրադում ի գեղջկաց զրուցին մինչև ցայցմա, այսինքն մինչև իր պատմելու օրը։ Ի՞նչ ազգից էին այն գեղջուկները, որ պատմում էին այդ զրոյցները, ո՞ւր էր տեսել ու լսել նրանց։ Յունաստանում թէ այլուր։ Երբ Ալիմպիու գործոն առում է թէ ձեզ պիտի պատմեմ անզիր զրոյցներ սյաւանզութենէ ի մեզ հասնալ», ովքէր են այդ մեզց ասածը, որոնցից մէկը համարում է իրան։ Վերջապէս լին լին ազգից զաւակ է Ալիմպիու գործոն ինքը։ Զրոյցները պատմում են Յունաստանի մէկում, զուցէ Ալիմնքում, ուր մեր երեք հայերը զնացել էին սիմաստութեան վարժելու։ Հաւանօրէն Ալիմպիու գործին լսում են յոյն իմաստուներ և հմաւաներ։ Ասում եմ հանունքն, որովհետեւ որշապէս պնդելու համար բաւարար հիմքեր չկան թորենացու հաղորդածին մէջ։ Ար լըսոնի կիրաքի հայ են եղած, այս մասին տարակոյն չկայ, բայց թէ լին ազգից էին միւս խօսողներն ու լուզները և լին լիւուով էին խօսում՝ զժուար է տաել։ Հաւանական է որ Յունաստանի ուսումնական կեղրուներից մէկի մէջ պատմուած այս զրոյցները լսում էին առև կամ հշանք յան իմաստուներ և հմաւաներ և հնուեակէս խօսակցութիւնը յանունքն էր։ Արդ՝ այս ուսեալ ունկնդիրները որ աշխարհագրութեան և ազգերի բաժանման մասին շատ մատեաների զրոյցներ զիստէն, որ միւնոյն զրոյցի տարրերակները զիտէն և կարող էին այլարանատկան մինչնութեան տալ պատմածին, տալիս են հիշոյց ազրու մատարակութիւնց։ Մինչդեռ Ալիմպիու ըստ առուր, որ անկասկած նրանցից պակաս հը-

մաւաւ չէր, քանի որ «կատարելագոյն էր» նրանց մէջ, գայն բնաւ է, որ պատմում է առև անզիր զրոյցներ, աւանդաբար իրան հասած, զրոյցներ, որ հայ ժողովուրդի երգերի նիւթն են, որ ահմաքն Արամազնացց։ Երգում էին սյամախազոյն ի նըւազս փանզաւան։ Կրկնում եմ, ո՞ւր և ո՞ր ազգի գեղջուկներից էր լսած այդ զրոյցները։ Յունաստանում են յոյն գեղջուկներից։ Չեմ կարծում։ Յոյն ժողովուրդն ի՞նչ գործ ունէր Սիմ լերան, Տօրօն զաւասի և ծրօնք զիւզի հետ, որ նրանց մասին երգ կապէր, «յամախազոյն» երգէր և աւանդաբար, իրը զրոյց, հասցնէր մինչեւ Ալիմպիու գործի օրերը։ Պէտք է ենթազրել ուրեմն, որ Ալիմպիու զամ կամ հայ էր, բայց յոյն անունով, որ հաստատուած էր Յունաստանի մտաւորական կեղրուներից մէկում։ Կամ՝ եթէ յան էր և կամ ասորի՝ առա ծնած ու ապրած էր Հայրաստանում կամ առնուազն Փոքր Ասիայի կամ Ասորիքի հայաշատ մի շրջանում, ուր առիթ էր ունեցած իր պատմած զրոյցները լսելու Հայերից, այսինքն այդ նոյն զրոյցների մասին երգեր կապող ժողովուրդի բերանից։ Իր խօսքը թէ՝ իր պատմելիք զրոյցները սյաւանզութենէն։ Հասած են ոչ հշանք, յայց է տալիս որ նո այն ժողովուրդի մէջ է ապրած կամ զուցէ այն ժողովուրդի զաւակն է, որ կարող էր այդ զրոյցներ աւանդաբար հասցնել նրան։ Եւ զուցէ երեք ունկնդիր Հայերից մէկի զնահատութիւնը, թէ Ալիմպիու զամ իսօսկիցների մէջ, «կատարելագոյն էր» ազգամիքական խանցի մի արտայայտութիւն է . . .
(Շարունակելի)

Ն. Ա. Դ. Բ. Ա. Ա. Ա.

ՆՇԽԱՐՔ ՆԱԽՆԵԱՑ ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Ա. Ե Ր Ո Ր Ե Մ Ի Ա Ս Ո Ր Ի Ա Ծ

ԳԵՇՏԱՍԱՆ ԱՍԱՑՈՒԱԾՔ ՎԱՍՆ ՆԻԿՈՄԴԻԵԱՅ ՔԱՂԱՔԻՆ

ՀԻՆԴԻՐՈՒԴ ՎԱԾՆ ՆԻԿՈՄԴԻԵԱՅ (*)

(Նար. ԱՄՊԻ Թիւ 124.6)

Եկայք խափանեսցուք խնդրեսցուք

զողորմ, զի մի՛ խափանեսցէ բարկութիւն յանկարծ, որպէս խափանեաց զողոմացցիսն, որ ոչ խափանեցան խնդրել զողորմութիւն։ Խափանեաց սակաւ մի առ տու-

(*) Գերնազիրդ կարմրադիզով զբար, Այսուհետեւ ի ներբոյ ամենայն վերնազիրը։

աւզն, զի յաճախեցի՞ն քեզ պարզեք նորա: Զի առէ միշտ այնմ որ կարդայ, և տայ, յաճախել այնմ որ յամէ: Զայս խափանութիւն եղբարք, մի՛ համարիք խափանութիւն: Զի իրրե յերկրի խափանութիւնն է, զա՞նձ զնէ մեզ ի բարձունչ: Յայնժամ խափանեալ էաք, մինչ յաշխառութեան հեղձեալ էաք: Այժմ եղեաք սատար անձին, զի եկաք ի գո՞րծ պահոց: Պահոց սիրով, կարէ՛ ոք պատառել ըդմուրհակ պարտեաց: Այս սակաւ խափանութիւն, պարի՞նագ է խափանութեան: Եկայք խափանեցուք զակաւս, զի գուցէ խափանիցի՞մք իրրե զայն որ խափանեցանն: Եւ նոքա զի ոչ խափանեցան սակաւ, ահա խափանեցան յաւխտենից: Մի հոգացուք վասն խափանմանս, զի և ի հոգն գո՞րծ է երկրորդ: Բայց խափանեցուք յերկցունց, ի գործցն և ի հոգոց նորա: Զի եթէ խափանէ է գործ, և չիցէ խափանեալ հոգ նորա, ի գործն է տակաւին սիրտ մեր: Մշակ են տակաւին միաք մեր: Թաջ լու՛ւ է այնմ որ գործէ, քան այնմ որ խափանի և արտնչէ: Զի լու է նմա վաստա՞կն, քան զարտունչն սպանող: Կորեան երրայիցիքն յանապատին, զի արտնչեցին իրրե զամանակ քո: Զի փոխանակ արմտեաց քոց, և այս խափանութեան գեղեցիկ: Արգէսզի հակառակ արմտեաց քոց, և ժրութիւն ազահ: Փոխանակ շինածի քո պահես, զի եղիցիս ընակիչն է մէջ նորա: Զիմ'ր է խափանիսուզ, զի մի՛ լիցիս սատար մեզաց: Տես զի այս խափանութե, աւրենէ՛ յաճախ զարմափի քո: Զի փոխանակ արմտեաց քոց, և այս խափանութե գեղեցիկ: Արգէսզի հակառակ արմտեաց քոց, և ժրութիւն ազահ: Փոխանակ շինածի քո պահես, զի եղիցիս ընակիչն է մէջ նորա: Զիմ'ր է խափանիսուզ, զի այս խափանութեան գեղեցիկ: Տես եթէ տեսէց բարձրական քո: Կարէ հատացանել զդրանալն, զի առ ուշը է նորա զդրանալն, զի առ ուշը է նորա խափանեալ է ժրանալն քո: Կարէ հատացանել քեզ ըդխափանութե, զի լու՛ւ է քեզ գործ քան զնա: Բնարեաց զխափանութեն որ աւզուտ է քեզ, քան զը զխափանէն որ վետ է քեզ: Ամենայն հնարինք մարթի խափանել, յառաջնութեան և ի հրանդութեան: Իրրե տանչիցիս յառաջնութեան, իրրե աղքատացիս: Թիրես արտում

ցեն չինուուզք, զի խափանեցան չինուածք իւրեանց: Վասն առաջին տանցն խրնդարեցին, զի մի՛ եղիցին նոքա զերեզմանք: Թիրես արտնչիցին մշակք, թէ ի զերեւ ելին կութք և հնձանք, Վասն հընոցն աղաւթօ արտացեն, զի մի՛ կորիցէ ընդ ըմպոց իւր: Ժիր կանայք ընդ աղաւթից հողան, զի խափանեցան սստայնք իւրեանց: Աղաւնն, զի զուցէ՛ յանկարծ թաղիցին այնու զոր զգեցեալն են: Յանձինս մեր չեմք փստահ, զի արարո՞ց ի հոգ մըտեալ եմք: Ահա բարեկութիւն քանդեուց ըդքաղաքս, և մեր խօրհուրդքս ի կաւոււ կան: Թիրես հասկալ է գատավճիռ մեր, և ահա արածի՛ սիրտ մեր ի մոխիր: Խիճն փայլատակունք(1): այրեցին քանդեցին, և այս մեզ իրրե զիսա՞ղ թուրի: Կէս արարուց չիք ի միջի, և մեք ընդ միոյ երկուու ժպրեալ եմք: Ընթացաւ(2) աւազ և ծածակաց գաղաքաքս, և զմեզ ծածկեաց փոչի և կիր: Լերինք սողեցան ի տեղեաց իւրեանց, և մեք սողեցուք ի մեզաց մերոց: Եջ լեռուն ի տեղուոչէ իւրմէ, և ո՛չ էջ սիրտ մեր յանաւութիւնէ: Դիմեաց ծով և ել ի ցամաք, զի զիմեա՞ց զարս մեր յանաւութիւն: Անց ծով բառ սահման իւր, զի անց զարս մեր բառ սահման իւր: Ենոյ վաստակէր ի տապանն, և որդիք զարուն իւրոյ ի մեզու: Նա զատպանն պնդէր, և նորա զյամառութիւն: Նա ջանայր ի յարկն չինել, և որդիք զարուն իւրոյ ի ստացուածնն: Նա պատրաստեաց իւր ապարինութիւն, և նոքա իւրեանց խորխուրաց: Զեղձուցին ջուրքն զագահն, որ հեղձեա՞լ էին ի ստացուածն: Երա՞ց զդրունս իւր տապանն, որ ջանացաւ ի զործ նորա: Եկեաց զ փայտին նկարիչ աւրինակաց: Զեղձուցին ջուրքն զընչաւէրմն: Արշափ ապարանիցին զատպանաւն, հսուն երանի տապանի նորա: Աւտարացան ի փրկութենէ նորա, զի աւտարացան ի կազմութենէ նորա: Ենոյ ի մայրից կազմեաց զտուն աւպատինի իւրոյ և իւրցն, իսկ մեզ եղիցին այսաւը խորզք և պահք փոխանա՞կ մայ-

(1) Յօրինակին գրեալ էր՝ փայլատունն, զոր ուղիկ սրագրիչն յնելավ ակ ի վեռ տողին:

(2) Մըրինակն ուներ՝ ընթաց, ուղղին յաւելաւ առ:

րիցն։ Գործեացուք ի նոցանէն տապան, յաւդեսցուք ի նոցանէն արկեզս, զի ի նմա՛ ձածկին անձինք մեր ի բարկութե-նէն որ զիմեաց յամս մեր։ Մի՛ արհամարհ-եցուք զապատութանն իրրե զգաբան որ յաւուրն նոյի, և արհամարհեցուք ըդ-պահն քարողեալս, իրրե զգարձ տապա-նին։ Զի թէ ձուլուցուք յապաշխառութեան, ինքն ապաշխառութիւնն կատարի՛ ի սակաւուց որ գառնան առ նու։ Զի նո-քա որ վաստակեցին, և կեցցե՞ն նովա։ Առնի իւրոցն ապաւինութիւն։ և որոց չեն նորա կշտամբութիւն։ Զի իրրե իւր-քըն վաստակելին ի նմա, որ չելին նորա արհամարհէին։ Նախ քան զժամկեան⁽¹⁾, վախճան ի վերայ զարուն որ յաւուրն նոյի։ Փոխանակ զի եկեացե՞ն յապաշխա-րութիւն, ամենայն ոք ի զո՞ր իւր ըն-թանայր։ Զի ոչ ընթացան նոքա առ պա-հըս, ընթացաւ հեղեղ ի վերայ նոցա։ Զա-մենայն ոք ի զործ իւր ըմպանեաց⁽²⁾, ի ի զործ իւր ոչ յազութիւն։ Բղիսեցի՞ն ջուրք ընդ զործանաւք, յորդեցի՞ն ջուրք ընդ մշակուք։ Հասեցա՞ն վասակք զշինուածովք, ի վերայ շինուածոց և շինուածոց։ Կուտե-ցա՞ն ալիք ի մէջ սենեկաց։ Զրակոծեցա՞ն⁽³⁾ հարսունք յառապաստ։ Բղիսեցի՞ն ազրերք ի սրան։ Պոչեա՞ց ծով յանդաստանս։ Ար ի խորոցն ի բարձր փախչէր, հասա՞նք բար-ձանց պատահէին։ Ար ի բարձուէն ի խորո-իջանէր, բղոնումն խորոց հեղձուցանէր։ Ամ[ին]այն⁽⁴⁾ ոք ուր և թաքչէր, ջուրք ելանէին ընդ առաջ նորա։ Եւ որ մանէր թաքչէր ի սենեկի, զոչէ՛ր ծով ընդդէմ նորա։ Պատահէին ջուրք ջուրք, հաստա-տութեան երկնի և անդնդո՞ց։ Ի միջոցի տանջեալ լինէր ազգն որ ամպարշտեցա-յառաջազոյն։ Յասենայն տեղեաց ընթա-ցան ջուրք, զի յամենաւյն տեղիս ընթա-ցան մեզք։ Արձակեաց զծովս կտպ-եալս, զի ելցն որայցե՞ն զարձակմ։ Երկիր որ ի սմա ամպարշտեցան, երաց զազրես ի վերայ նորա յասուցին, փրոյց զհոսանս ի վերայ նոցա։ Վերացաւ մեծարեցաւ տա-

պանն, զի լուծեալ էր ի նմա զգաստու-թիւն։ Ակսան թողուլ զինչս իւրեանց, և ընթանայի՛ն թափել զկեանս իւրեանց։ Արհամարհէցին և թողին զատացուածս, զի ազրիցուացե՞ն զանձինս իւրեանց։ Է-կորաւս ընկեցին զզանձս, զի սիրէ մարդ ի բարկութեան զո՞նձն իւր քան զբստաց-ուածս։ Արդ զի ոչ փախեան ու զդակի⁽⁵⁾, սկսան փախչէ ձախողակի՛։ Զի ոչ փախ-եան ի շինուածոց, կորեան շինուածքն և շինաւորքն։ Զի ոչ կասեցին սակաւ մի ի վաստակոց, յամախեաց նոցա աշխատու-թիւն։ Ակսան ընթանալ յամենայն բար-ձունս, զի ո՛չ ընթացան առ մի բարձու-թիւնն։ Ակսան ընթանալ յամենայն տե-ղիս, զի ո՛չ ընթացան ի մի տեղի։ Զի ոչ ընթացան առ խոնարհութիւն, ի բարձու-անզա՞կս բարձանց ընթացան։ Հեղձան ի վերայ բարձուանդակաց, զի ի բարձու-թիւն հեղձանալ էին։ Ի երինս բարձունս ապաւինեցան, զի ո՛չ ապաւինեցան ի մի ապաւէնն։ Զամենայն ծառոց կախեցան, փոխանակ զի զմիոյն ոչ կախեցան։ Եւ ի Սոյո՞մ եղեն այսօպէս։ Իրրեւ մտին զը-ւարթունքն կործանել զնա, Դոլֆ⁽⁶⁾ պատ-մէր զբարկութիւնն, և փեսայք իւր հո-զացի՞ն ի զործ։ Նա քարոզէր զկործա-նումն երկրին, և նոքա հոզացի՞ն զանկոց նորա։ Նա երկրորդէր զաւեր երկրին, և նոքա երկրորդէին զշինութիւն տեղույն։ Երրեւ երկրորդեաց և երրորդեցին նմա. Եղեւ նո նոցա ի կատականս։ Իրրեւ բա-կան նոքա այզպանել, որոտանք և ճայթմո՞ւնք բարրառեցան։ Իջնի կայծա-կունք փոխանակ ցաւզոյ, և ծըծմ'մ[ր]⁽⁷⁾ փոխանակ լուցկոյ։ Բորբոքեցաւ հուր ի հարսունս, ի հարու՞նս և յառագաստ նո-ցա։ Էր որ որտամամբ հարեալ լինէր, և էր որ փայլատակմամբ այլեցեալ։ Զայնիւ ճայթմամբ պայթեաց աւտրոզն, լցո՞ւ բե-րան իւր ի հոզոյ։ Ար եկեր զաւոր ազքա-տաց, եկեր զնա հո՞ւր պահնանջողին։ Ար յափշտակութեամբն փափկանայր, ծով հը-րեկէ՞ն⁽⁸⁾ հեղձոյց զնա։ Տեսանէր ամենայն

(1) Յօրինակին նախ զեխո՞ւ ուզակի, զոր ազրէ սրբարդիչ յանելով դ ի վերայ տովին։

(2) Այսպէս յօրինակին նոյնիկէ և ի ներբօյ։

(3) Յօրինակին դրի՞ ծրծում։

(4) Օրինակին ունի՞ւ երեղ, յար յաղելու ուզգին ի վերայ տովին էլ։

(5) Տե՛ս վերազոյն, ԱՄՌ, 1927, էջ 382 ձան.

(6) Այսպէս յօրինակին։

(7) Բառ դ շրակոծի չի՞ ի բառզիր։

(8) Յօրինակին ամայն դէեւլ։

ազգն, ամենայն զամենայն զի այրէք: Զէր որ չի ջուցանէր դհուր ընկերին, զի զիւրով հրով էր ամենայն ոք: Աչ զթացաւ մայր ի դուստր իւր, թէ չի ջուցացէ ի նմանէ դհուրն: Վասն զի ոչ ողորմիցոն երկոքին քաղցելոց և կորաւահելոց: Այրէր որդի առաջի⁽¹⁾ ձնողի իւրոյ: Եզեւ հաշումնոցա ի հրապարակս, զի հաշեցին զքաղցեալու ի հրապարակս: Ական յածել եւ խնդրել ապաւինութիւնի միւսում կազմաց: Դովթ էր ապաւինութիւնի Սողոմ, ի խլել՝ զնա նկին Սողոմացիքն: Առ զնա անտի սուուզութիւնն, զի մի՛ ապրեցին ի պատճառս նորա: Զի զլացան զառաջին փրկութիւնն նորա, ի վերջին բարկութեանըն կոսորեցան: Զի հայեցաւ սուուզութիւնն ի նա՛ եւ ի նոսա ընտրազարար: Թէ ընդ նոսա կորիցէ, չէ՛ աւրէն: Թէ ընդ նմա կեցցէն, չէ՛ արժան: Զի ոչ ամպարշահցաւ ընդ նոսա, ոչ էթող կորհչել ընդ նոսա: Եւ զի ոչ զարձան ի ձեռն նորա, ոչ հա նոցա թէ ընդ նմա կեցցէն: Զի ոչ հազորդեցաւ ընդ նոցա Դովթ, ոչ կցորդեցաւ ի հարուածն նոցա: Զի առարացան յարդարութիւնէ նորա, ոչ ապրեցան յազաթ նորա: Եւ մեք երկիցուք եղբարք, զի զլացաք զերիս փրկութիւնն: Մի՛ փրկութիւն զլացան նորա, երի՛ս փրկութիւնս զլացաք մեք: Եւ այժմ զի հեղաւ բարկութիւնն, հեղցուք զսիրաս մեք լալով, զի մի՛ պահանջեցէ վերջին բարկութիւնն զառաջին փրկութիւնն զօր զլացաք: Կոթք ի պահս զիսկցան, հունաք եւ բարկութիւնն ի միւսին: Բնարեցիք իրրեւ զբնարոզ, հշտամբեցէք իրրեւ ի հշիսու, թէ որում ի կողմանցն արժան է զլել, յաղթիւ ընկերի իւրում: Ի ստացուածս⁽²⁾ հեղցուք, թէ վասն անձանց ազաւեցուք: Եթէ չիք

ի մեզ ընտրուութիւնն, եկայք ստացուք ի չարէն: Զար այն որ զրկէ զըհանձար, նա՛ զնէ մեզ սիր եւ հանձար: Զամենայն ինչ զոր ունի մարդ, ընդ անձին իւրոյ⁽³⁾ փոխանակէ տոէ: Մեք ի ժամ բարկութեան, զանձինս առամք փոխանակ ընչից մերոց: Կորուսիչն անձանց, զիտ թէ ա-

ռաւելէ է անձնն քան զամենայն: Մեք չեմք զիտակ անձանց, թէ զիտարդ եւ քանիաւն է: Էինի մեզ դարձեալ ուսուցիչ, ման բարեկամ սատանայի: Զի թէ եղիցի սուզ ի տաւնի, ծածկէլ սուզոն զտաւնն: Եւ թէ պէտ եւ տաւնն ազրիւր քաղցր է, եւ քաղցրութիւն արբուցանէ ամենայնի, զանացեալ է ինձմ սէր սզոյ վասն որոշման սիրելոյ իւրոյ: Խափանի յամենայն զործոց եւ զուգարէ յամենայն շնուածոց: Լոէ յամենայն աւգութեանց, եւ առնէ՛ զայն որ չեն աւգուտ: Մեզ յերկուց իրաց աւրէն է խափանել եւ հոգու զանձանց: Մի՛, վասն նոցա որ կորեանն, և միւս ես վասն անձանց: Վասն նոցա լացցուք սիրով, և վասն անձանց խնդրեցուք երկիւզիւր: Միովէ երկուս շահեցուք, զաւցուտ անձանց եւ զեզրարց մերոց: Եթէ մի մենեալ խափանէ զաւցուս, զամենայն զտունն քաղաքին եղբարց եւ անզամց, խափանեցի՛ քոյր իւր ի բեկման նորա: Աշխարհն տուն է Աւգույս, աղէտ մե՛ծ է ի տան հաւր մերոյ: Ուստերք եւ զստերք Ազամայ, լուցցուք ք վասն կարույն հասարակաց: Իմաստնացք առաջնուզին: Եւ ուսեա՛լ եղեաք միջնոցուք: Լուսաք զառաջնոցն եւ զմիջնոցն: անսա՛ք եւ զգերջինս: Եթէ յարշեցուք իրրենով կարուածուք ի հարուածու: Եւ Եթէ հաճոյք լիցուք վերջնովք, եղիցուք առաջինք ի պարզեւուն: Աւրհնեա՛լ է որ չնիշնուն: Եւ ոչ միջնուն: Եւ ոչ աշխատեցաւ եւ ի միջնուն: Եւ ոչ ձանձրացաւ եւ վերջնովք, զի մի՛ր է առ աւգնել, Գոհութիւն այնմ որոյ զաւազան իւր յաւզուտ կարճեաց զժողիրնոն: Գոհութիւն այնմ որոյ զութ իւր, յաւզուտ ողորմի զարձելոց:

Զակ Ներսի Արքական արքակիւրիպու Տարտինի, և ստանորդ ուրու ուխիս Ակեռոյ, որդի Աւշինի սկասաւափ սաւցազ սուր մատենիս յիշեցի՛ ի Քրիստո համեյք զեղցիկ եւ ծաղկնալ չորեսին հաւասարան. Ներմի, Ապիւրափ, Շունանամին և Գրիգորի: — Եւ զիս զեղցան զրի Յովհաննիս աշկերտ նորին: Եւ Առուած ձեզ յիշողաց⁽⁴⁾ եւ յիշեցելոց ողորմացի: — Ամէն: —

Հասպարակեաց Ֆ. Յ. Մ.

(1) Յօրինակին զրեալ է՛ տափ, զու ուղղէ պրագրին զնելով առ ի վերայ սոյին:

(2) Յօրինակին նախ զրեալ՝ ստացաւած, յու յաւելու ուղղին և:

(3) Ի լաւաճն զնէ բան խի զրիչն ում, ուսի ընթեանի՛ իւրում: